

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
KÉTÉLTŰ- ÉS HÜLLŐVÉDELMI SZAKOSZTÁLY

Éves Jelentés

2013.

Tartalom

Haragos sikló program	1
Pannongyík program	5
Börzsöny felmérés	7
Országos Kételtű- és Hüllőtérképezés Program	9
Év kételtűje: a barna ásóbéka	11

A HARAGOSSIKLÓ BUDA KÖRNYÉKI ÁLLOMÁNYÁNAK FELMÉRÉSE ÉS RÉSZLEGES ÉLŐHELYREKONTRUKCIÓ PESTHIDEGKÚTON

Babocsay Gergely, Vági Balázs

Előzmények

Szakosztályunk 2011 tavaszán indította el a haragossikló élőhelyvédelmi programját. Abban az évben elsősorban a Budaörsi-kopárok több pontján végeztünk felmérést. 2012-ben kétszer végeztünk élőhelykezelést a Farkas-hegyen önkéntesek segítségével. 2012-ben a pesthidegkúti Vörös-kőváron meglehetősen erős, addig ismeretlen haragossikló-populációra bukkantunk, melynek felmérését még abban az évben megkezdjük.

Cél

2013-ban célunk volt a pesthidegkúti haragossikló-állományok további felmérése és élőhelyük kezelésének megkezdése.

További célok:

1. Célunk volt a projektet oly módon elvégezni, hogy az minél nagyobb számú önkéntest mozgasson meg.
2. A projekt kommunikálásán keresztül a Szakosztály működésének minél szélesebb körben történő megismertetése.

A projekt résztvevői

1. 2013-ban a felmérésekben a két projektvezető és összesen 15 önkéntes vett részt.
2. Az élőhelyrekonstrukciós munkákból összesen 18 ember vette ki a részét.
3. A projekthez eddig jelentős elvi és gyakorlati támogatást kaptunk a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóságtól és a Műegyetemi Sportrepülő Egyesülettől.

Az idei munkákban résztvevő személyek névsora:

Babocsay Gergely
Becsei Katalin
Bolló Henrietta
Erdélyi Nikoletta
Fera Gábor
Gál Zoltán
Gönye Zsuzsa
Gyüre Péter
Halpern Ádám
Halpern Bálint

Juhász Lajos
Kádár András
Katona Patrik
Keller Norbert
Kerényi-Nagy Viktor
Kondor Tamás
Kovács Dániel
Krecsák László
Mészáros Boglárka
Mizsei Edvárd

Novák Adrián
Péntek Attila László
Rábel György
Szabolcs Márton
Szelcsányi György
Szentiványi Tamara
Tóth Marietta
Vági Balázs

Engedélyek

A tevékenységhez szükséges engedélyt 2013. február 4-én megkaptuk, az engedély 2015. december 31-ig érvényes; Eng. Iktatószám: 14/7104-8/2012.

Költségvetés

2013-ban a programhoz (a Pannonyík-védelmi programmal közösen) Zöld Forrás pályázatból kaptunk támogatást. A támogatás áthúzódik 2014-re is.

A programban 2013-ban 72 610 Ft-ot használtunk fel az alábbi bontásban:

<i>Cél</i>	<i>Összeg</i>
Favágás	40 000
Útiköltség	2 000
Felszerelés (kesztyűk, zsinegek)	17 930
Önkéntesek ellátása (élelem)	12 680
Összesen	72 610

A projekt 2013-as szakaszának rövid leírása

2013-ban 17 alkalommal mentünk ki terepre a haragossikló állományok felmérését végezni, illetve a kezelések hatását nyomon követni. 2013-ban egy őszi élőhelykezelésre került sor a Vörös-kőváron. Az élőhelykezelést 15 önkéntes segítette (1-2. ábra).

1. ábra. A pesthidegkúti élőhelykezelést 2013-ban 15 önkéntes segítette.

2. ábra. A haragossiklók által használt mélyedések közül többet benőtt a rezgő nyár (*Populus tremula*). A xerofil, termőhely-kompatibilis növényzet megerősödését segítő a nyárfákat eltávolítottuk az egyik ilyen mélyedésből.

A terepbejárások fele (8 alkalom) a pesthidegkúti élőhelyre esett. Idéntől az engedélyünk erre a területre is kiterjed. Kora tavasszal, a telelés végén megpróbálkoztunk a siklók által használt üregekbe csókamerával bejutni, de az üregek zezugossága miatt nem tudtunk mélyre jutni.

Felmérések kivitelezése

A felmérések a korábbi évekhez hasonlóan zajlottak. Az első felmérést 2013. március 23-án csókamerás megfigyelés kipróbálásával indultak, és az utolsót október 12-én végeztük. Összesen 17 alkalommal látogattunk meg élőhelyeket, ebből 9 alkalommal a Farkas-hegyen és 8 alkalommal a Vörös-kővár dombon.

A felmérések eredménye

Haragossikló-észlelések

Összesen 7 alkalommal észleltünk haragossiklót, mivel azonban az egyedek nem voltak azonosíthatóak, nem tudjuk, hány különböző állatról van szó. A felvételek alapján egyelőre még kevés mondható el az állomány nagyságáról. A vörös-kővári állományban továbbra is nagytestű kifejlett egyedeket figyeltünk meg, amelyeket láthatóan nem zavar a területen folyó intenzív rekreációs tevékenység (kutyasétáltatás, kirándulás, paplanernyőzés stb.). Az egyedek fényképezését továbbra is folytatjuk.

Élőhelyek

A farkas-hegyi élőhelykezelés eredményességét 4 alkalommal ellenőriztük (3. ábra). A farkas-hegyi élőhelyek állapota idén tovább javult. Az eltávolított fenyők helye szinte alig látszik. A lágyszárú növényzet előretörése látványos, bár a legellenállóbb, és legstabilabb borítást nyújtó fűfélék megjelenése lassú. A fenyők által elnyomott cserjék regenerálódása megindult, a kívánatos kompakt formájukat viszonylag gyorsan visszanyerik. A fekete fenyő további alkalmas területeket borít még. Ezeknek az eltávolítása reményeink szerint egy, a DINPI által indított LIFE program keretében fog megvalósulni.

A pesthidegkúti élőhely egy jelentős része a haragossikló szempontjából láthatóan jó állapotban van. Több olyan bányagödör szerű mélyedésben azonban, melyeket a haragossiklók szívesen használnak, a nyárfák lombzata bezárult. Ezekről a helyekről megkezdtük a nyárfák részleges eltávolítását. A munkát több lépcsőben végezzük, és nyomon követjük a növényzet alakulását a megtisztított helyeken.

Tervezett élőhelykezelés

2014-ben a pesthidegkúti élőhely kezelését folytatjuk. A kezelést a Zöld Forrás pályázat támogatja. A DINPI-vel egyeztetve ismeretterjesztő táblát fogunk elhelyezni a kezelt élőhelyek közelében.

Publicitás

A programról a KHVSZ honlapján folyamatosan beszámolunk. Az eredményeinket 2013 augusztusában a Societas Europea Herpetologica 17., veszprémi konferenciáján bemutattuk:

Babocsay, G. & Vági, B. (2013): Civil efforts to conserve the Caspian whip snake (*Dolichophis caspius*) in the shadow of Budapest. 17th European Congress of Herpetology, Veszprém, Hungary, 22-27 August 2013, Programme & Abstracts, p. 41.

3. ábra. A farkas-hegyi kezelt élőhelyen a fenyők helyén a lágyszárú növények előretörtek, de a fűfélék megjelenése még várat magára.

A PANNONGYÍK ÉLŐHELYEINEK FELMÉRÉSE ÉS REKONSTRUKCIÓJA A GÖDÖLLŐI-DOMBSÁGBAN

Vági Balázs

Előzmények

A pannongyík (*Ablepharus kitaibelii fitzingeri*) fokozottan védett hüllőfajunk, melynek középhegységi élőhelyei jól ismertek és sokuk védelem alatt áll. Mindez nem mondható el a jóval kevésbé ismert dombvidéki és alföldi előfordulási pontokról. Szakosztályunk 2009 óta térképezi a bizonytalan vagy potenciális lokalitásokat, elemezve azok természetvédelmi helyzetét, a pannongyíkot fenyegető tényezőket. Elsődleges célterületünk a Gödöllői-dombság, ahol a korábbi években több potenciális élőhelyet is felderítettünk, és az egyik legnagyobb kiterjedésű, erősen cserjésedő élőhelyfoltnak 2012-ben megkezdtük a természetvédelmi kezelését.

Célok

- A pannongyík gödöllői-dombsági állományainak minél pontosabb feltérképezése, az állat előfordulásának igazolása
- A megkezdett élőhely-rehabilitáció folytatása, új célterületek keresése
- Önkéntesek minél szélesebb körű bevonása a tevékenységbe

A projekt résztvevői

A program koordinátorai a KHVSZ részéről: Kovács Tibor, Kovács Dániel, Vági Balázs

Kapcsolattartó a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóságtól: Vidra Tamás, tájegységvezető
2013-ban a programot további 9 önkéntes segítette.

1. ábra: Az élőhelykezelést végző társaság 2013. október 26-án, háttérben az élőhely

Engedélyek

A tevékenységhez szükséges engedélyt 2013. február 4-én megkaptuk, az engedély 2015. december 31-ig érvényes; Eng. Iktatószám: 14/7104-8/2012.

Költségek

2013-ban a programhoz (a Haragossikló-védelmi programmal közösen) Zöld Forrás pályázatból kaptunk támogatást. A támogatás áthúzódik 2014-re is.

A programban 2013-ban 73 575 Ft-ot használtunk fel az alábbi bontásban:

<i>Cél</i>	<i>Összeg</i>
Korábbi letermelés aprítékolása	40 011
Felszerelés (kesztyűk, zsinegek) - a haragossikló-programmal közösen	17 930
Önkéntesek ellátása (élelem)	16 782
Összesen	73 575

A projekt 2013-as szakaszának rövid leírása:

2013 elején sor került a 2012-ben Pándon letermelt cserjék aprítékolására. A munkát a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatósága végezte el. A helyben hagyott mulcsanyag a vegetációs időszak végére nyom nélkül lebomlott.

2013. október 26-án folytattuk a pándi terület (Hosszú-völgy) kezelését. A terület többségi tulajdonosa önköltségen végezte el a cserjék (galagonya és vadrózsa) letermelését, a KHVSZ önkéntesek bevonásával távolította el a gyepről a letermelt bokrokat. A felhalmozott anyag aprítékolására 2014 elején kerül sor. Az élőhelykezelésen részt vettek:

Babocsay Gergely
Fekete Anna
Flórián Norbert
Gál Zoltán
Kovács Dániel

Kovács Tibor
Pócsi Ágnes
Sódor Áron
Szabó Ádám
Tóth Marietta

Ujszegi János
Vági Balázs
Vidra Tamás

2. ábra: A megtisztított élőhely

A program tervezett folytatása

Miután a pándi élőhelyen kellően nagy területet (kb. 4 hektár) sikerült megtisztítani a galagonyától, az élőhelykezeléseket újabb helyszínen szeretnénk folytatni a Gödöllői-dombságban.

2014-ben ismét szeretnénk több energiát fektetni az elveszettnek tűnő kiskunsági élőhelyek felderítésébe. (2013 decemberében a Kolon-tó madárvártájának épületében elpusztult pannonyík került elő.)

Kovács Dániel a pannonyík-programot segítő, természetvédelmi témájú alapkutatásra pályázott a Societas Europaea Herpetologicánál a KHVSZ támogatásával. Az ösztöndíj elnyerése esetén jelentős támogatással folytathatja azon kutató- és felmérő tevékenységet, ami rendkívül fontos a Pannonyík-program szakmai megalapozásához.

A BÖRZSÖNY HEGYSÉG HERPETOFAUNISZTIKAI FELMÉRÉSE

Vági Balázs

Előzmények

Az MME Kétéltű- és Hullóvédelmi Szakosztálya az Országos Kétéltű- és Hullótérképezési Programmal párhuzamosan minden évben kijelöl egy szűkebb régiót intenzív adatgyűjtésre. A Pilis és a budapesti agglomeráció után a Börzsönyre esett a választás; a hegység felmérése 2012-ben kezdődött el, de kiterjedtsége, domborzata miatt a 2013-as évben is folytatódott a hegység felderítése.

Célok

- Potenciális kétéltű-szaporodóhelyek tudományos igényű feltérképezése fajösszetétel és ökológiai háttérváltozók szempontjából
- Kétéltű és hulló előfordulási adatok gyűjtése az Országos Kétéltű- és Hullótérképezés számára
- Önkéntesek minél szélesebb körű bevonása az adatgyűjtésbe

2013-ban a korábbi évben felmért kétéltű szaporodóhelyek körét szeretnénk volna bővíteni, adatainkat kiegészíteni, a 2012-es aszályos évben szárazon álló tavacsákat újra fölkeresni. A fő hangsúly viszont a pontszerű kétéltű és hulló előfordulási adatok gyűjtésén volt, hiszen a korábbi évben kiderült, hogy a Börzsönyben a lehatárolható szaporodóhelyek jóval kevésbé számosak, mint például a Visegrádi-hegységben. Szerettük volna az adatgyűjtéssel minél hézagmentesebben lefedni a hegység egész területét.

A projekt résztvevői

Kiemelkedően sok adatot gyűjtő felmérők: Ujszegi János, Gál Zoltán, Katona Patrik, Bády Ferenc, Sódor Áron, Majoross Anna, a szlovákiai Ipoly Unió Egyesület által delegált angol önkéntesek, valamint a programfelelősök: Vági Balázs és Kovács Tibor. Az adatgyűjtésben sok segítséget nyújtott Heim Dávid.

Költségek

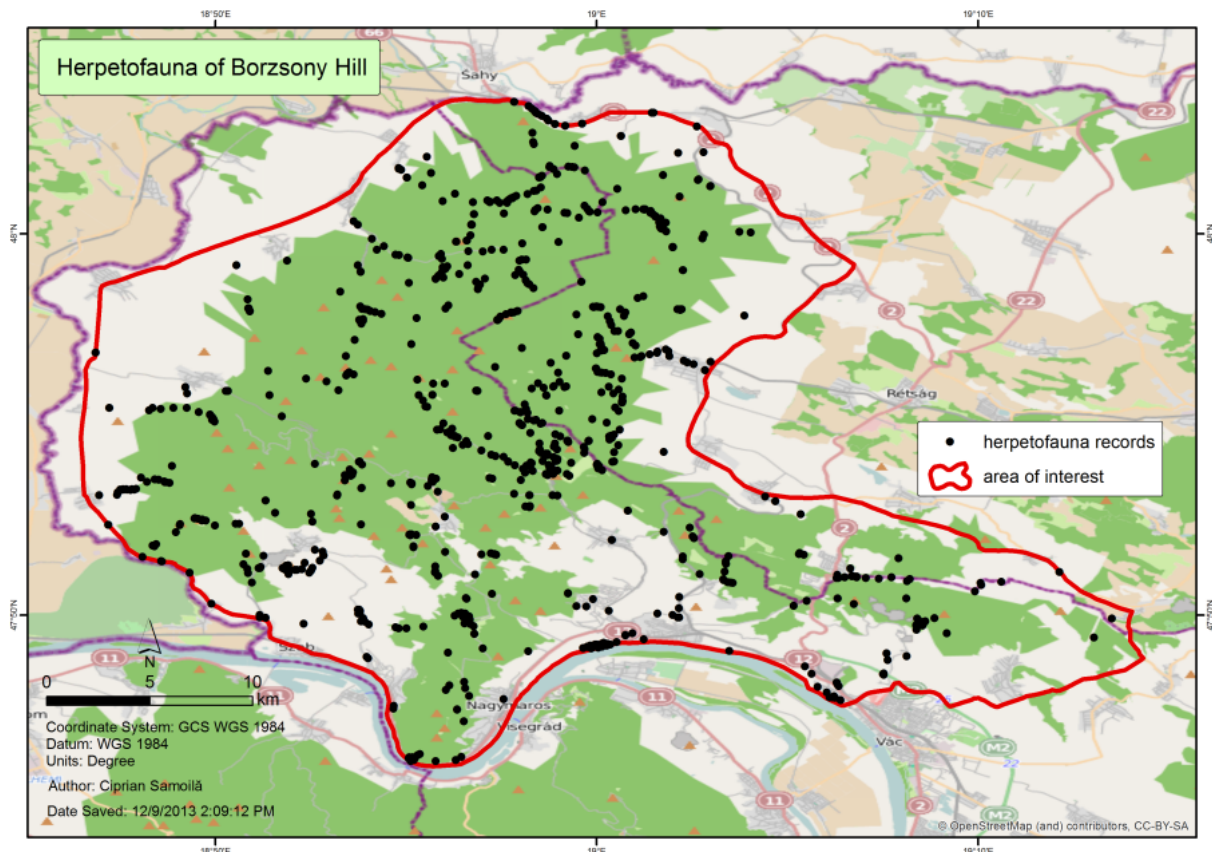
A programban az előirányzott 300 000 Ft-ból 208 629 Ft útiköltség-terítés került kifizetésre. A maradék összeget a 2014-es célterület (Mátra hegység) felmérésére csoportosítottuk át.

Eredmények

A 2012-ben felderített 32 szaporodóhely mellé (lásd a 2012-es KHVSZ jelentést) néhány további tavacsákat sikerült lokalizálni: 33. Mogyorós-lapos; 34. Pénzásás; 35. Karajsó; 36. Szállásoki-rét, 37. Rakottyás-tó. Ezek közül némelyikben a hegység belső területén is nagy számban petézik a 2013-as év kétéltűfaja, a barna ásóbéka. A pap-hegyi tóban a foltos szalamandra lárvái is nagy számban fejlődnek.

A pontszerű előfordulási adatok gyűjtése terén nagy előrelépést tettünk. Az év végén a Börzsöny és a Naszály területéről eddig összesen 1116 előfordulási pontot sikerült

összegezni, az alábbi bontásban: *Rana dalmatina* 183, *Rana temporaria* 144, *Salamandra salamandra* 131, *Bombina bombina* 111, *Bufo bufo* 102, *Podarcis muralis* 44, *Natrix natrix* 58, *Pelophylax esculentus* 58, *Pelophylax ridibundus* 32, *Anguis fragilis/colchica* 33, *Lacerta agilis* 24, *Hyla arborea* 24, *Lissotriton vulgaris* 20, *Bufo viridis* 20, *Ablepharus kitaibelii ftzingeri* 13, *Emys orbicularis* 11. *Natrix tessellata* 9, *Pelobates fuscus* 7, *Zamenis longissimus* 6, *Coronella austriaca* 6, *Bombina variegata* (véltetően hibás észlelések) 2, *Trachemys scripta elegans* 1, *Triturus dobrogicus* 1.

Herpetofaunisztikai adatok a "Herptérképről" a Börzsöny és a Naszály területén (C. Samiola)

További tervek

A 2012–2013-as felmérés alapján teljesebb képet kaptunk a Börzsöny hegység herpetofaunájáról. Eredményeink alapján mind a felmért kétéltű-szaporodóhelyek, mind a pontszerű előfordulási adatok alapján lehetséges kiterjedt élőhely-preferencia vizsgálatokat folytatni. Utóbbiakhoz megfelelő háttér-adatbázist jelentene az MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézetének MÉTA-adatbázisa. A hozzáférést ehhez megkértük, a szakmai együttműködés kialakítása folyamatban van. A

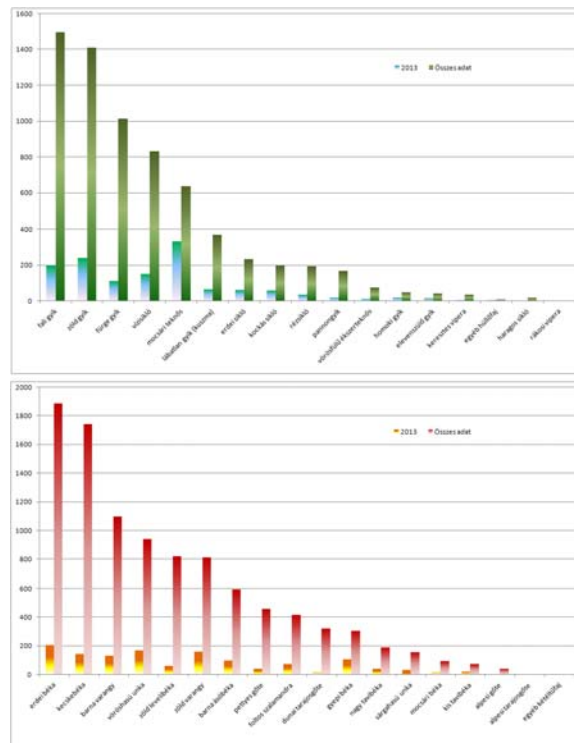
térinformatikai munkában segédkezik Ciprian Samiola román kutató. Az elemzések eredményeiből jó eséllyel nemzetközi publikáció születhet.

ORSZÁGOS KÉTÉLTŰ- ÉS HULLÓTÉRKÉPEZÉSI PROGRAM

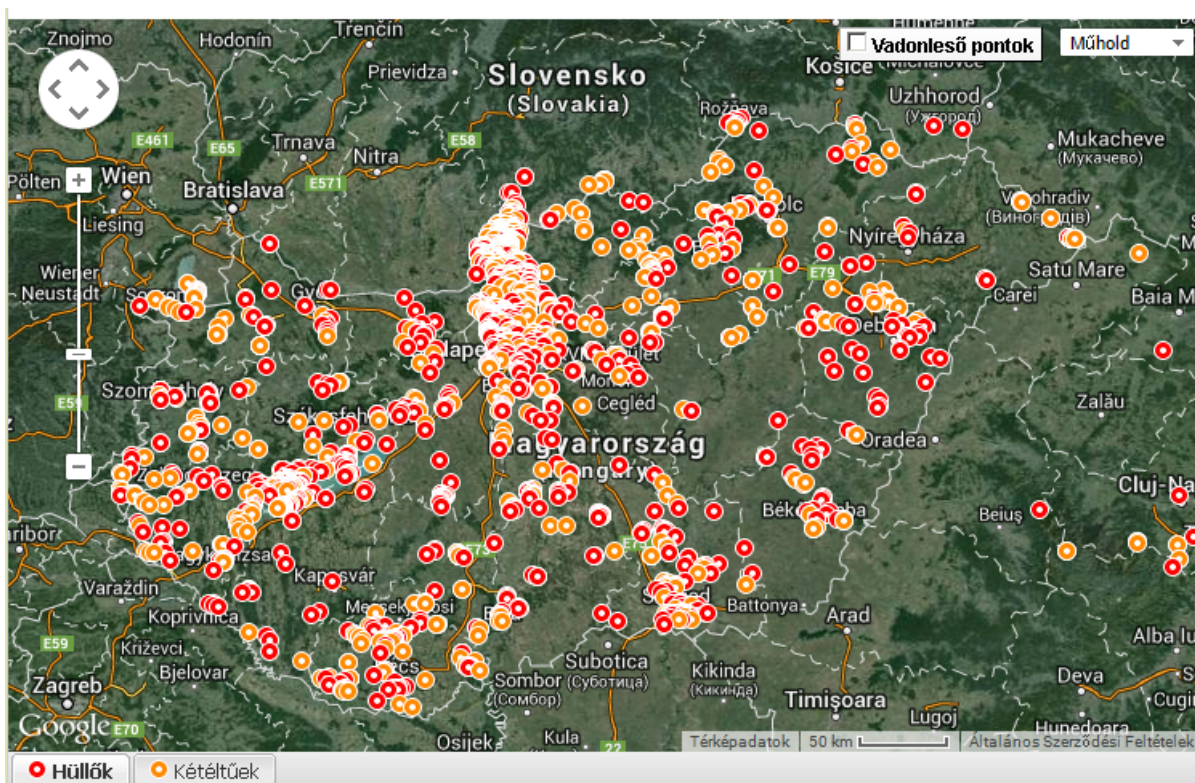
Halpern Bálint, Vörös Judit

Az Országos Kétéltű- és Hullótérképezés programunk 2013-ban is eredményes évet zárt, az önkéntesek összesen 2639 új feltöltést küldtek be a honlapra, így a működés első 3 évében már majdnem 17.000 előfordulási adat gyűlt össze a hazai herpetofaunáról. Az elmúlt évben összesen 128 új feltöltő regisztrált, akik közül 88-an megfigyelést is tölthettek fel. Eddig 416-an osztottak meg adatot az összesen regisztrált 588 felhasználó közül.

Jelenleg a legtöbb adatpont (1888) erdei béka megfigyelésről érkezett, míg a leggyakoribb hulló a fali gyík (1496). A 2013-as „célfajról”, a barna ásóbékáról is szép számmal érkezett be megfigyelés (98), de sokkal fontosabbak voltak az adatoknál a kapcsolódó rendezvények, melyekről a következő cikkben írunk. Jó előjel a 2014-es évre, hogy már 2013-ban is a legtöbb hulló-megfigyelés mocsári teknősről (331) érkezett.

1. Ábra: A 2013-as évben érkezett és az összes eddigi megfigyelés fajonkénti eloszlása.

2. Ábra: A 2013-as évben érkezett adatok. Jól látható, hogy országhatárainkon kívülről is kapunk megfigyeléseket.

Éves találkozó

A legeredményesebb adatközlőket a Szakosztály december 14-i találkozásán jutalmaztuk. Az ülést a budatétényi Tropicarium rendezvénytermében tartottuk, melynek egyik falát az egymillió literes cápaakvárium plexiüvege képezi. Az ülés előtt rendkívül érdekes, rájaetetéssel egybekötött szakvezetésen vehettünk részt a Tropicarium halas és hullós részlegeiben.

Az ülés elején beszámoltunk a Szakosztály idei évi eredményeiről, a sikeres élőhelykezelésekről, az ezekre elnyert Zöld Forrás pályázatról, a sok gyereket megmozgató ásóbékás rajzpályázatról. Ezt követően került sor a Herptérkép legeredményesebb feltöltőinek jutalmazására. Az ülést a Magyar Természettudományi Múzeum főigazgatója, Dr. Korsós Zoltán egzotikusan izgalmas előadása zárta a dél-japáni Ryukyu-szigetvilágról. A találkozó képei megtekinthetők a honlapunkon.

Díjátadás

A legtöbb adat feltöltőjeként a Rákosi Vipera Védelmi Program ajándékaiból és szakosztályi "ereklyékből" összeállított ajándécsomagon kívül könyvjutalomban részesült Ujszegi János (208 adat), Szabó Zsolt (172 adat) és Takács Péter (129 adat). Takács Péter teljesítménye külön kiemelendő, hiszen az előző évben még legfiatalabb feltöltőként részesült jutalomban, idén pedig a teljes mezőnyben dobogós helyezést szerzett.

Az idei év legifjabb feltöltője, Kiss-Szirmay Félix lett, aki 9 évesen személyesen vette át jutalmát. A 2013-ban regisztrált legaktívabb feltöltőnek is díjat adtunk, melyet Sódor Áron (49 adat) kapott.

Díjaztuk még a legérdekesebb jeleneteket ábrázoló megfigyelések megosztóit. Ebben a kategóriában végül három díjat osztottunk ki: Szilágyi Alice-nak egy vizet lefetyelő zöld gyík nőstény megörökítéséért, Tóth Pál Jánosnak egy "égszínkék" leveli béka adatért, illetve Kovács Péternek egy "albínó" jellegű kockás sikló megfigyelés megosztásáért.

A legszebb fotónak járó díjat Tóth Marietta kapta, harcoló hím kékpetyes lábatlangyíkokat ábrázoló fotójáért. A zsűrinek egyáltalán nem volt könnyű dolga, hiszen örömmel láttuk, hogy

mind többen töltenek fel egyre jobb minőségű fotókat adatpontjaik mellé, így 2013-ban már a megfigyelések majd 30%-a fényképpel is illusztrált volt. Szeretnénk ezúton is biztatni mindenkit, hogy ez a gyakorlat a jövőben is folytatódjon, hiszen az adatpontok visszaellenőrzésének legjobb módja, ha fotó is rendelkezésre áll. A tavalyi legjobb herptérkép-fotókból készült válogatást honlapunkon lehet megtekinteni.

AZ ÉV KÉTÉLTŰJE: A BARNA ÁSÓBÉKA

Becsei Katalin, Vörös Judit, Halpern Bálint

Az előző évekhez hasonlóan Szakosztályunk idén is kijelölt egy fajt, melyre 2013-ban megkülönböztetett figyelem irányult. 2013-ban az év kétéltűje címet, a barna ásóbékára kapta, az év folyamán e faj szélesebb körű megismertetését tűztük ki célul.

A barna ásóbéka (*Pelobates fuscus*) gyakori elterjedésű faja a hazai herpetofaunának. Hazánkban a sík- és dombvidéki területeken szinte mindenütt előfordul, azonban rejtett életmódja miatt a többi békafajhoz viszonyítva –a tapasztalatok és a hozzánk beérkező észlelési adatok alapján– mégis kevésbé ismert a lakosság körében.

Az év folyamán elkészül 2000 példányban egy ismeretterjesztő kiadvány, mely az évre kitűzött célunk elérését –miszerint népszerűsíteni szerettük volna a fajt– egyértelműen segítette.

felső tagozatos) hirdettük meg. Több mint 200 rajz érkezett a pályázati kiírásra. Nagyon nehéz volt a választás, igazán igényes és kreatív művek érkeztek be, így a dobogósok mellett számos különdíjast is jutalmaztunk. A nyereményeket az MME és a Rákosi Vipera Védelmi Központ ajánlotta fel.

Az barna ásóbékát népszerűsítő tevékenységek megjelentek az MME nagyobb rendezvényein is.

„Az év kétéltűje” program céljára végül 98 adat érkezett be az Országos Kétéltű- és Hullótérképezés honlapjára 2013-ban.

Az MME és a KHVSZ honlapokon az év fajtát érintő nagyobb események megjelentek valamint született egy átfogó cikk is Halpern Bálint tollából a Madártávlatban.

Annak jegyében, hogy minél több korcsoport felé tudjuk közvetíteni az „év kétéltűje” program fontosságát, valamint Szakosztályunk tevékenységét, a témában az év folyamán számos ismeretterjesztő előadást tartottak önkénteseink különböző iskolák számára (Péntek László Attila, Tóth Marietta, Becsei Katalin).

Szakosztályunk idén rajzpályázatot is hirdetett gyermekek számára (Becsei Katalin). A rajzpályázatot 3 kategóriában (óvodás, alsó-és

AZ ÉV HÜLLŐJE 2014-BEN: MOCSÁRI TEKNŐS

**PROGRAMJAINK TÁMOGATÁSÁÉRT KÜLÖN KÖSZÖNETTEL
TARTOZUNK AZ ALÁBBI SZERVEZETEKNEK:**

· MKB ·
EUROLEASING

**PILISI
PARKERDŐ ZRT**
PARKERDŐ AZ EMBERÉRT

J Á S Z B E R É N Y

